

Rubeus Egyesület „Szedervessző”
1082 Budapest, Nap u.3. Tel.: 06-20/669-5629
www.rubeus.hu e-mail: rubeus@rubeus.hu

Norvég Civil Támogatási Alap pályázóinak értékelése

- *Civil szervezetek jellemző típusai* -

Kvantitatív kutatási szakasz résztanulmánya

2010. július

Tartalom

I. fejezet: A hazai civilek a számok tükrében	5
II. fejezet: A benyújtott pályázatok jellemzői.....	11
III. fejezet: A támogatott pályázatok jellemzői.....	26
IV. fejezet: A kis és nagy összegű pályázatok jellemzői.....	33
Főbb eredmények összegzése	37

Bevezetés

A kutatás célja a Norvég Civil Támogatási Alap (továbbiakban: Alap) keretében, három pályázati körben beadott (támogatott, illetve elutasított) pályázatok jellemzőinek vizsgálata, a pályázó szervezetek jellegzetes típusainak feltárása. Ahhoz, hogy a civil szektor fejlesztésére és négy fő pályázati témakörön belüli tevékenységének bővítésére szánt források elérjék a kitűzött célokat, szükség van a szektorhoz tartozó szervezetek mélyebb megismerésére.

A kutatás kvantitatív és kvalitatív módszerekkel kívánja vizsgálni a pályázatok tartalmát, költségvetését, a projektek innovativitását és a pályázó szervezetek fő jellegzetességeit. A kutatás az Alap pályázati adatbázisára épül, valamint tartalmazza a magyar civil szektorra vonatkozó főbb statisztikai adatok áttekintését is.

Jelen résztanulmány a kutatás kvantitatív szakaszában kapott eredményeket mutatja be, az adatelemzés alapját a Megbízó által átadott pályázati adatbázis alapján készült adatfájl képezi.

Az átadott adatfájl a következő adatokat tartalmazza: szervezet neve, székhely (településnév), megye, alapítás éve, pályázat címe, pályázati évad, pályázati témakör, a projekt részletes költségvetése, önkéntesek száma, alkalmazottak száma, a szervezet mérlegadata.

A Megbízó által átadott Excel formátumú adatfájlt a statisztikai elemzés érdekében SPSS fájlba konvertáltuk és ezen végeztük el a többváltozós statisztikai elemzéseket. A kapott adatfájlt a legfrissebb (TeIR)KSH-TSTAR 2008 adatokkal kiegészítettük.¹ A 2008-as adatok használatát azon túl, hogy ez a jelenleg elérhető legfrissebb településsoros adatokat tartalmazó adatbázis, az is indokolja, hogy a Norvég Civil Támogatási Alapra 2008-2009-ben lehetett pályázatot benyújtani.

A fenti adatok alapján többváltozós statisztikai elemzéssel vizsgáltuk a pályázók:

- ***Jellegzetességeit,***
- ***Területi megoszlását,***
- ***Projektek fő mutatóit,***
- ***Projektek költségvetési jellegzetességeit.***

¹ Az adatfájlt a következő adatokkal töltöttük fel: állandó népesség száma, regisztrált nonprofit szervezetek száma (év végén), megyekód, régiókód, településtípus.

A kvantitatív elemzés a teljes adatbázisra irányult, melynek keretében statisztikai módszerekkel vizsgáltuk a pályázók fő jellegzetességeit. A kvantitatív szakaszban az ún. kemény, tényyszerű adatok elemzésére fókuszáltunk. A puha adatok, a pályázók céljának, tevékenységének és innovativitásának elemzése a kvalitatív szakasz feladata lesz, amelynek alapjaként fogjuk megvizsgálni a teljes pályázói sokaság esetében is, hogy vannak-e jellegzetes struktúrák a pályázókra vonatkozó szubjektív információk, a pályázat célja, célcsoportja, tevékenysége és innovativitása esetében. Mindezek alapján alakítjuk ki azt a vizsgálati populációt, amelyet mély kvalitatív elemzés alá vonunk.

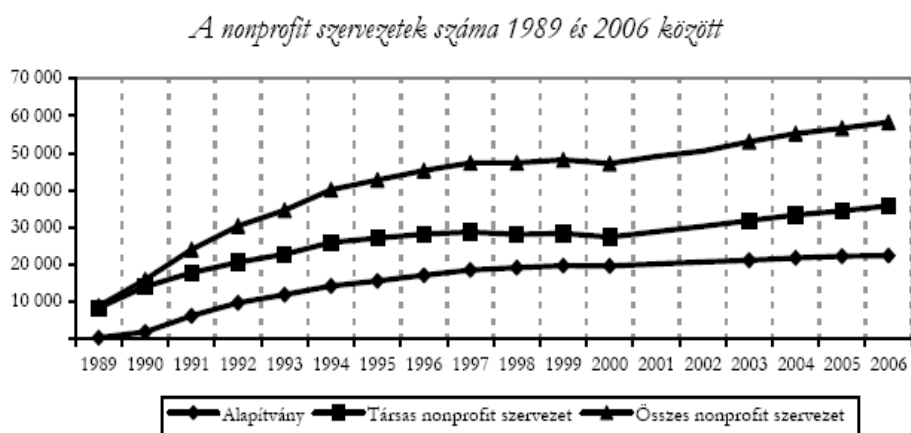
A kvantitatív kutatási szakasz résztanulmányában elsőként a hazai civil szektor fő statisztikai jellegzetességeit ismertetjük, (I. fejezet) majd a benyújtott pályázatok jellemzőivel foglalkozunk (II. fejezet), külön figyelmet szentelünk a támogatott pályázatok jellemző sajátosságainak bemutatására (III. fejezet). Ezt követően a kis és nagy összegű pályázatok fő jellemzőit ismertetjük (IV. fejezet), majd jelen résztanulmányunkat a főbb statisztikailag kimutatható eredmények összefoglalásával zárjuk.

I. fejezet: A hazai civilek a számok tükrében

A civil mozgalmak helye a demokratikus berendezkedésben megkérdőjelezhetetlen. Az állam és a piaci szereplők mellett a civil mozgalmak a világ fejlett régióiban egyre hangsúlyosabb szerepet játszanak. A civil mozgalmak tradíciói hazánkban is rendkívül régiek, ugyanakkor 1948 után évtizedes kényszerpihenő következett. Az is látni kell azonban, hogy több tömegszervezet (pl.: néhány szakszervezet, a Hazafias Népfront), ha nem is volt független a kormányzattól, de rendelkezett civil vonásokkal. Ennek a színpalak mögött továbbélő folytonosságnak is betudható, hogy 1990 után dinamikus ütemben épülhetett ki a magyar civil szektor. Az alább olvasható statisztikai áttekintés a KSH „Non-profit szervezetek Magyarországon 2006” címet viselő forráskiadványa alapján készült, illetve ahol lehetett a KSH adatközléseinek újabb, de az előzővel összevetve lényegesen kevesebb mutatót tartalmazó forrásait dolgoztuk fel. A KSH adatközlésekben a civil szervezetek a közhasznú társaságokkal, szakszervezetekkel együtt szerepelnek. Az adatközlés sajnos nem tesz különbséget a valódi civil kezdeményezések és az állami akaratból létrehozott közhasznú társaságok között, így ahol szükséges, utalunk a számok mögött meghúzódó differenciákra.

Az alapítások klasszikus időszakának a rendszerváltás utáni első évtized tekinthető. Az ezredforduló után a meglévő szervezetek stabilizálódása figyelhető meg.

1. számú ábra: Non-profit szervezetek számának alakulása

Forrás: „Nonprofit szervezetek Magyarországon 2006”, KSH – Budapest 2008. (továbbiakban: KSH 2008)

Mindenekelőtt fontos tisztázni, mely csoportosulásokat, intézményeket is tekinthetjük civileknek vagy más néven non-profit szervezetnek (NGO). A statisztikai hivatal definíciója szerint a következő kritériumokat kell figyelembe venni:

- profitszerzés tilalma
- kormányzati szektortól való szervezeti függetlenség
- intézményesültség (önálló jogi személyiség)
- önkormányzatiság
- önkéntesség²

A fentebbi kritériumoknak megfelelő szervezetek alapvetően három alrendszerben működhetnek:

- A háztartásokat segítő szervezetek a lakosságot célozzák, pénzbevételi forrásaik minimálisak.
- Kormányzati szektorba tartozó szervezetek, amelyek önálló alapokkal rendelkeznek (pl.: közalapítványok). A szektor működésének döntő hányadát a költségvetés biztosítja.
- Vállalati szektor, amely költségeit a bevételekből finanszírozza (pl.: különböző vállalkozásfejlesztő alapítványok, közhasznú társaságok, érdekképviselések)³.

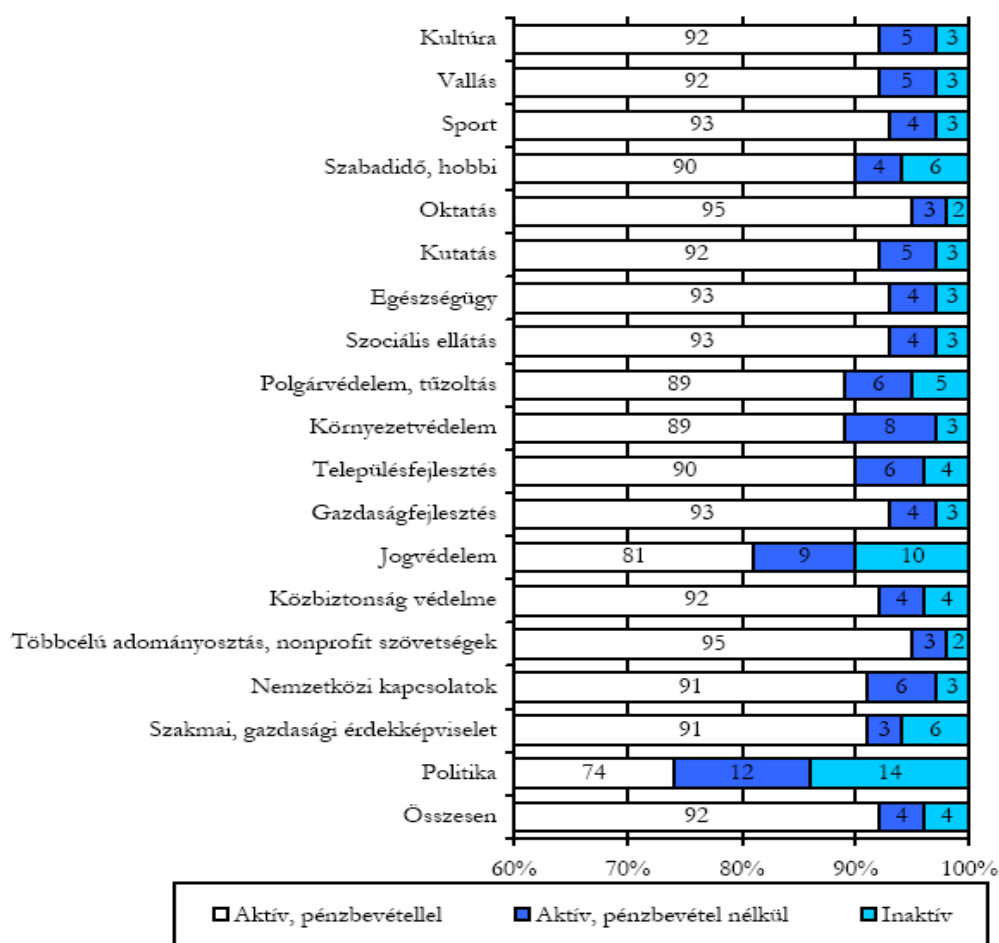
Hazánkban körülbelül 60 000 non-profit szervezetet tartanak számon. Tevékenységi körüket tekintve a következő tematika rajzolódik ki: az alapítványi formában működő szervezetek döntően az oktatásban (32%), a szociális ellátásban (15%) és kultúra területén (14%) aktívak. A társas civil szervezetek között a sport és szabadidős egyesületek (43%) vannak túlsúlyban.

² Egyes nemzetközi gyakorlatokhoz képest hazánkban nem tekinthetők civil mozgalmaknak a pártok helyi szervezetei, az önkéntes biztosítótársaságok, az egyházak, szerzetesrendek.

³ A fentebbi definícióból az is kiderül, hogy a civil szervezetek korántsem korlátozódnak a lakossági egyesületekre, helyi csoportokra. Az állami szektoron belül például ide tartozik az ÁPV Rt. is.

2. számú ábra: Non-profit szervezetek megoszlása 2006-ban

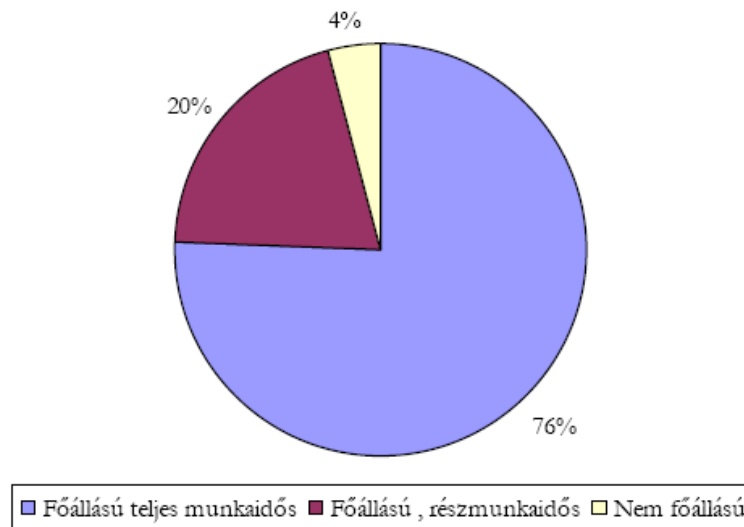
A nonprofit szervezetek megoszlása aktivitásuk és tevékenységcsoportok szerint, 2006

Forrás: KSH 2008

Az elmúlt évtized jellemzője, hogy a non-profit szektoron belül nőtt a szolgáltatást nyújtó szervezetek aránya, ezzel együtt a bevételekkel rendelkező szervezetek felé tolódott el a mérleg nyelve. Annak ellenére, hogy a szektor bevételei megközelítik a 900 milliárd forintot, a tipikus civil szervezet jellemzően 500 ezer forint alatti összegből kénytelen gazdálkodni. Főleg körükben jellemző az önkéntesség, igen fontos eleme a civilségnek. Az önkéntes segítők által végzett munka becsült értéke 2006-ban mintegy 42 milliárd forint volt, ami kb. 24 ezer főállású munkavégző munkájának felelt meg. Azonban még ez a viszonylag magas szám sem közelíti meg a főállásban dolgozók közel 100 ezres létszámát. A foglalkoztatottak nagy része, mintegy kétharmada az állami szektorban tevékenykedik.

3. számú ábra: Munkavégzők megoszlása

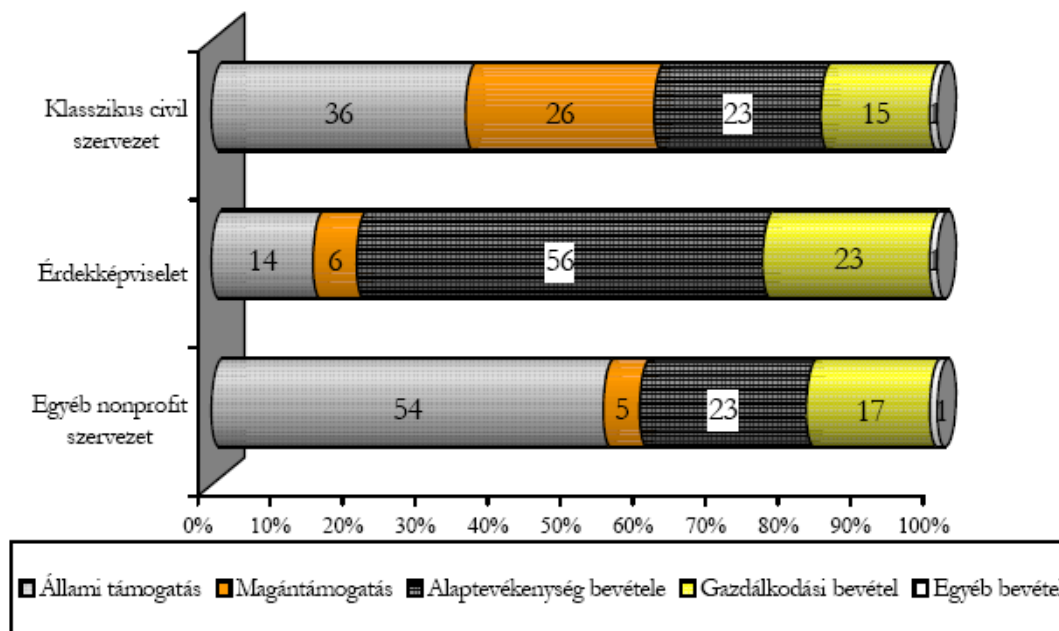

Forrás: KSH 2008

Mint volt róla szó, az ezredforduló utáni évek a civil mozgalmak megerősödését hozták magukkal. Ennek fő oka az Európai Unió csatlakozás és a Nemzeti Civil Alapprogram beindulása volt. Érdekes módon a legdinamikusabb fejlődés az állami finanszírozás terén figyelhető meg. Miközben 2000-ben a bevételek 28 százaléka származott közvetlen költségvetési forrásból, 2006-ban már 42 százalékos ez az arány. A növekedés mögött elsősorban az állami szektorban tevékenykedő közhasznú társaságok térnyerése figyelhető meg, tehát nem a klasszikus értelemben vett civil szektor megerősödéséről van szó. Miközben az állami szektorban értelemszerűen a költségvetési bevétel, a vállalati (érdekképviselői) szektorban a működési bevételek vannak túlsúlyban (pl.: tagsági díj), addig a klasszikus civil szervezetek gazdálkodását viszonylag kiegyenlített kép jellemzi.

4. számú ábra: Non-profit szervezetek bevételeinek megoszlása 2006-ban

A nonprofit szervezetek bevételeinek megoszlása források szerint, 2006

Forrás: KSH 2008

A finanszírozási formák közül az elemzés szempontjából kiemelt jelentőségűnek kell tekinteni a pályázati bevételeket. Ismert, hogy a civil szektorban - mivel a legtöbb esetben nincsenek, vagy nem elégségesek a működési bevételek - a pályázati források az alapvető működéshez szükségesek. Köztudott, hogy hazánkban a pályázati forrásokból elnyert források aránya meglehetősen alacsony. 2006-ban mindössze 9 százalék volt, noha az elmúlt években a növekedés számottevő, még mindig alacsonyabb a kívánatosnál.

A pályázati pénzeket elnyerő szervezetek településtípusonként viszonylag kiegyenlített képet mutatnak, bár a kis falvak lemaradása számottevő (KSH 2008). Azt is figyelembe kell azonban venni, hogy a városokban a civil mozgalom erőteljesebb, feladataik összetettebbek. Ezt tükrözi vissza a pályázatokon elnyert összegek megoszlása is. A Budapesten működő szervezetek az összes megszerzett 80 milliárd forintnak közel felét fedték le.

A pénzügyi lehetőségek mellett a civilek erejét elsősorban az általuk mobilizálható tagság képezi. Az önkéntes munka kapcsán láthattuk, hogy gazdasági értelemben sem elhanyagolható a civilek munkaereje. A tagság alapvetően két szervezeti forma szerint rendeződik. A civil szektorban számlált 3,7 millió tag⁴ kétharmada sportegyesületeknél, szabadidő egyesületeknél és szociális szervezeteknél (pl.: nagycsaládosokat célzó szervezetek) volt regisztrálva. A maradék egyharmadot a klasszikus érdekképviselések (főként szakszervezetek) fedik le.

A területi megoszlást tekintve elmondható, hogy a fővárosiak a legaktívabbak, itt az egy szervezetre jutó taglétszám is több mint duplája az országos átlagnak (129, illetve 309 fő). Az átlagnak megfelelő Borsod-Abaúj-Zemplén és Heves megye, míg messze az átlag alatti taglétszámot mutatnak a Dél-Dunántúli megyék (KSH 2008).

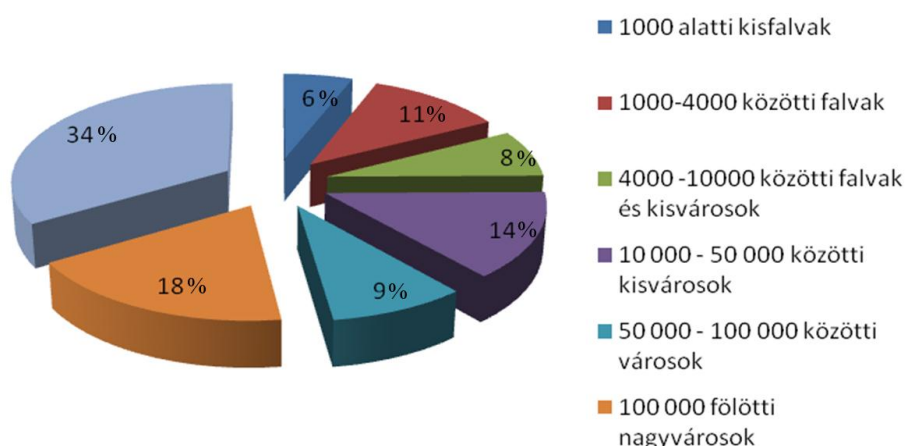
A rövid országos helyzetképet követően a továbbiakban a Norvég Civil Támogatási Alap pályázóinak jellegzetességeit tekintjük át.

⁴ A szám magasnak tűnik, de ne feledjük, hogy egy személy több helyen is lehet tag.

II. fejezet: A benyújtott pályázatok jellemzői

A Norvég Civil Támogatási Alapra pályázó szervezetek jellemzően nagyvárosokban, elsősorban Budapesten működnek. Budapestről összesen 656 pályázat érkezett, megyeszékhelyekről pedig 558. Ehhez képest a kisebb városokból csak 357, míg a falvakból 370. **A tipikus pályázó szervezet tehát 100 ezer főnél népesebb városban vagy Budapesten került bejegyzésre.** A településtípusokon belül természetesen nagy a szórás. Budapest a maga 1,7 millió lakosával egyszemélyes kategória, de már a megyeszékhelyeken belül erősek az eltérések. A falvak között ott találjuk a 21 fős Tornabarakonyt, de a 10 000 főt meghaladó Budakalászt is (utóbbi 2009-től már város). A megyeszékhelyek között is nagy a szórás a negyven ezret sem elérő Szekszárd és a százezer feletti nagyvárosok között.

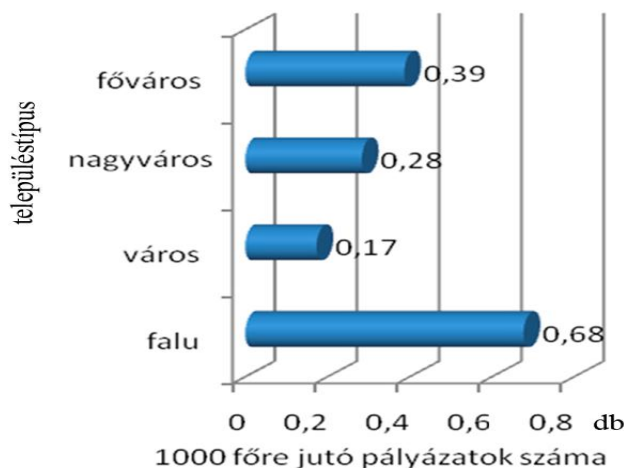
5. számú ábra: A beérkező pályázatok megoszlása (%) településnagyság szerint

A települések jogállása és nagysága közötti differenciák jobb kezelése érdekében érdemes egy pillantást vetni a településnagyság szerinti százalékos megoszlására is. Budapest helyzete természetesen nem változott, továbbra is a legaktívabban pályázó település. A városok között elsősorban a nagyvárosok aktívak. **Az 100 000 fő fölötti településekről arányaiban majd kétszer annyi pályázat érkezett, mint a 100 ezer fő alatti középvárosokból.** A kisebb települések felé haladva nőni kezd a pályázói kedv, hiszen az aprófalvak 6 százalékos

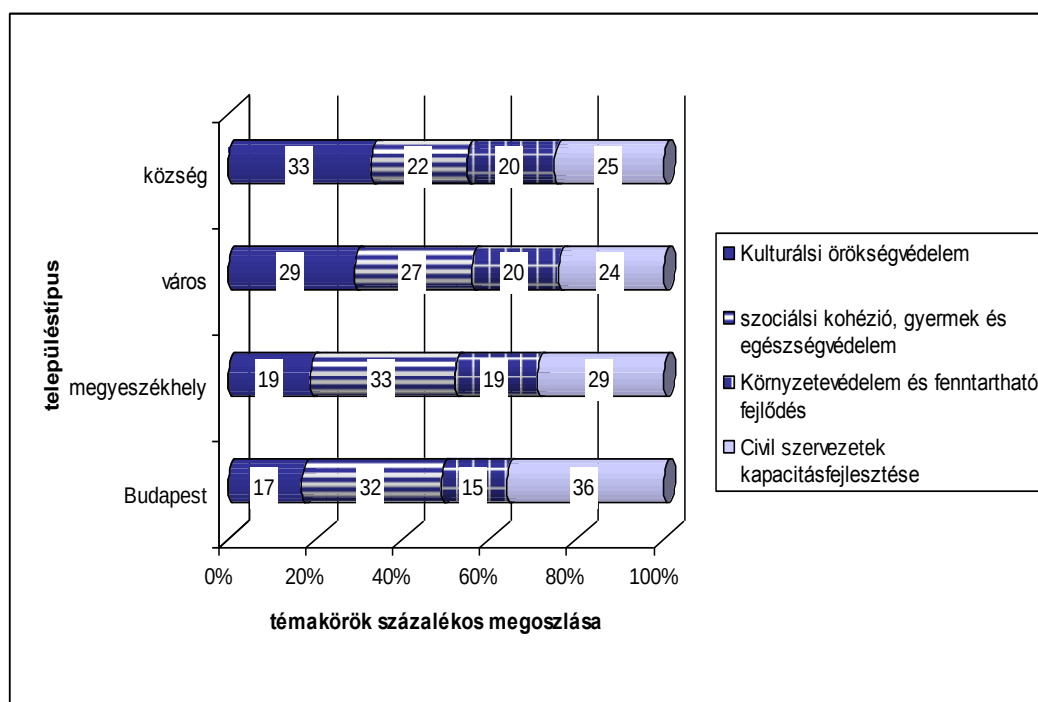
aránya - a megjelenített népességszámot figyelembe véve - **viszonylag magasnak tekinthető**. Ugyanezt az összefüggést mutatja a következő ábra is.

6. számú ábra: 1000 főre jutó pályázatok száma településnagyság szerint

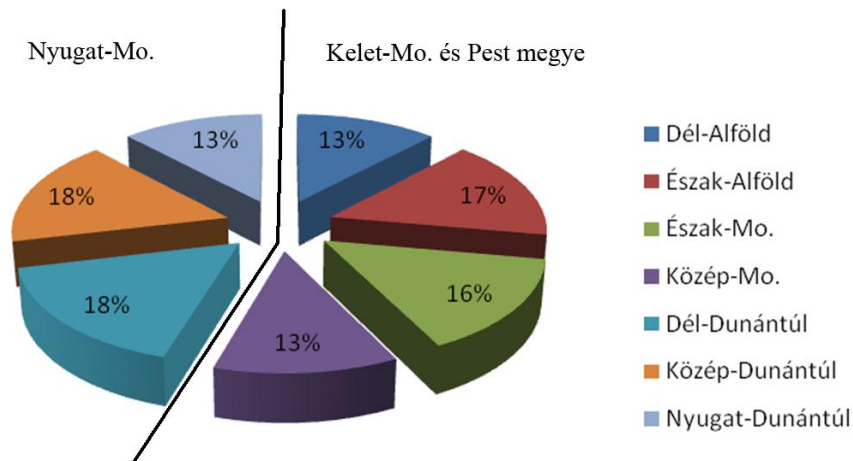
Látható, hogy ezer főre vetítve **a kistalvak képviselete kiugróan magas**. A legnagyobb pályázó Budapest, ehhez képest igencsak nagy lemaradásban van, hiszen itt az 1000 főre vetített pályázatok száma körülbelül fele a falvakénak. A legcsekélyebb pályázati képviselettel pedig a 100 ezer fő alatti középvárosok és a kisvárosok rendelkeznek. **Jellemző sajátosság tehát az Alapra pályázó szervezeteken belül, a falusi szervezetek jelentős aránya.**

7. számú ábra. A pályázatok megoszlása településtípusonként az egyes tématerületek mentén (%)

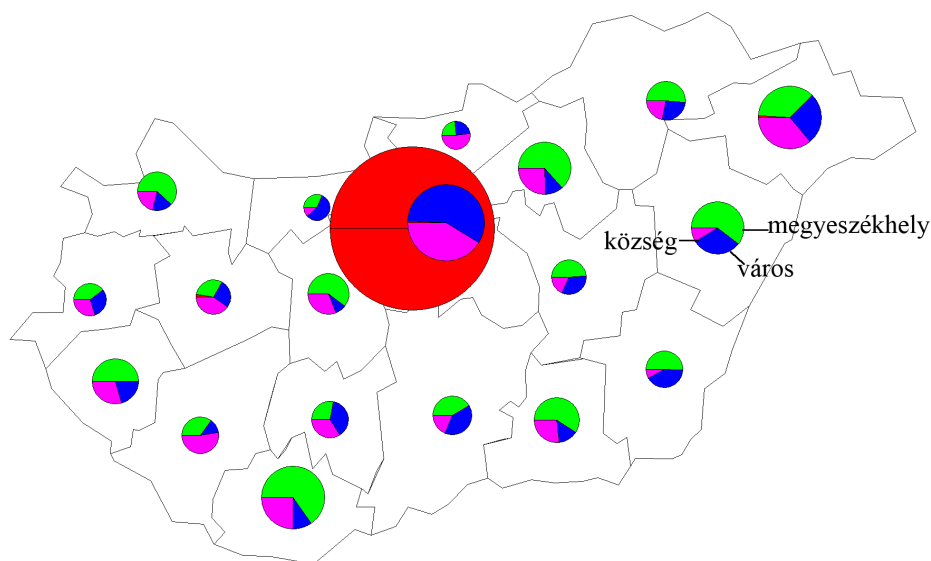
Településenként meglehetősen nagy az eltérés a preferált pályázati témakör alapján. A fővárosban a civil kapacitásfejlődés volt a legnépszerűbb, míg a falvakban a kulturális örökségvédelem. Budapest helyzete koránt sem meglepő, hiszen itt működik a legtöbb civil szervezet, a falvak aktivitása a kulturális örökségvédelemben azonban figyelemre méltó. Minden bizonnyal a műemléki finanszírozás hiányossága áll a háttérben, hiszen a falusi kisemlékek a legtöbb uniós támogatási rendszer számára túlságosan kis léptékűek ahhoz, hogy támogathatóak legyenek. Az Alap tehát ezen a téren nagyon fontos esélykiegyenlítő szerepet játszik. Ami viszonylag konstans a településtípusokon, az a környezetvédelmi projektek alacsony volta.

8. számú ábra: A beérkezett pályázatok regionális megoszlása (Budapest nélkül)

Az ábra Budapestet nem jelöli, de érdemes utalni rá, hogy a fővárossal együtt Közép-Magyarország kiugró értékkel szerepelne, mintegy 40 százalékkal. **A régiók megoszlása viszonylag egyenletes képet mutat, az egyes régiók 10-18 százalék közötti értékeket vesznek fel.** Az eltérések körülbelül megfelelnek a lakosságszámból következő értékeknek, hiszen a két legnépesebb régió - a Dél-Alföldi és az Észak-Alföldi - magasabb százalékokkal szerepelt a pályázati rendszerben is. **A régiók közötti megoszlást szemlélve tehát elmondható, hogy az nem a civil szervezetek számával, hanem a régiók népességszámával függ össze.**

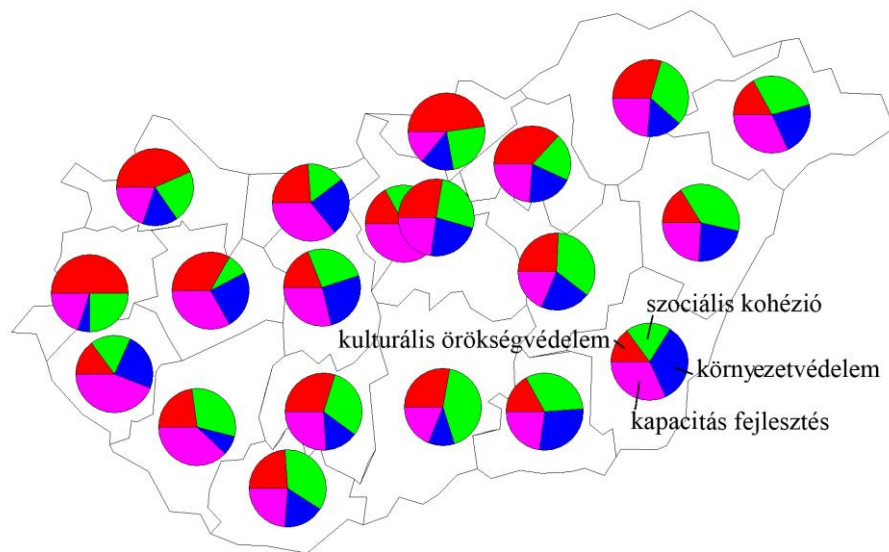
9. számú ábra: A benyújtott pályázatok területi megoszlása

A térkép az mutatja, hogy a pályázó szervezetek, mely megyében találhatók, illetve, milyen településtípushoz kötődnek. Ami megint csak azonnal szembeötlő, az Budapest kiemelkedő képviselte (piros kör). Miközben Budapest lakossága az ország egy ötödét sem éri el, pályázati aktivitás tekintetében mintegy 30 százalékos arányt mutat. Budapest közvetlen vonzáskörzetének tekinthető **Pest megye szintén kiemelten szorgalmas pályázónak számít. Az ország többi területe egyenletesen képviseltette magát, csak Heves, Baranya, Hajdú-Bihar és Szabolcs-Szatmár-Bereg megyék értékei térnek el némileg az átlagtól. Mind a négy megyére jellemző, hogy viszonylag nagy arányban szerepeltek szociális jellegű pályázatokkal.**

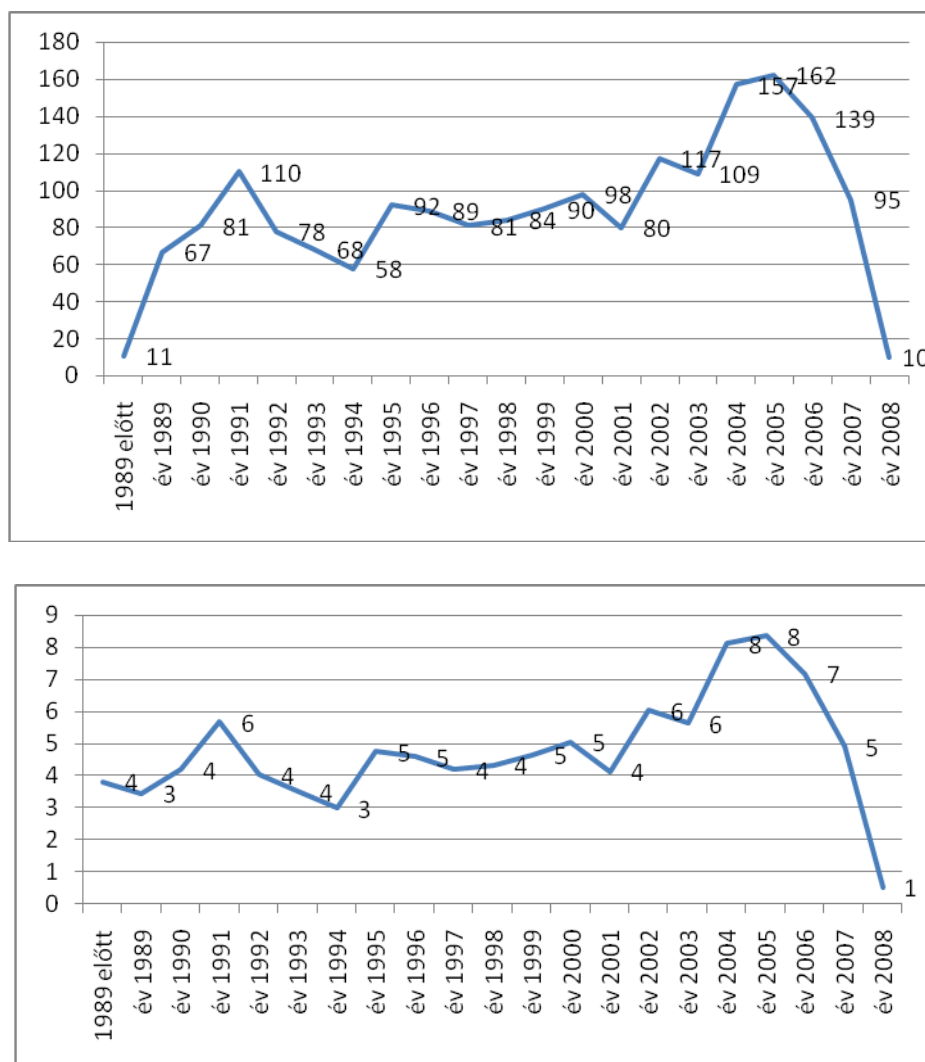
Az országos adatokból láthattuk, hogy a civil mozgalmak a nagyobb városokban, elsősorban a megyeszékhelyeken működnek. A benyújtott pályázatok településtípus szerinti kördiagramjai szemléletesen mutatják ezt az összefüggést. A magyarországi nagyváros-hálózat (Debrecen, Szeged, Pécs, Győr és Székesfehérvár) megyéiben a körcikk zöld része - tehát a megyei jogú városok - rendkívül magas arányban szerepeltek.

10. számú ábra: A benyújtott pályázatok megyénkénti és témakörönkénti aránya

Az eddig megismert területi differenciáltság visszaköszön a témakörönkénti bontásban is. Mindenekelőtt a **Dunántúl fejlett civil élete érdemel figyelmet. Itt a pályázatok jelentős hányada nem saját kapacitásainak bővítését helyezte előtérbe.** Ebbe a körbe tartozik a kiemelt szereppel bíró Budapest is. **A kulturális örökségvédelem és a környezetvédelem arányai tükrözik az ország műemléki megosztottságát is. Nyugat- és Észak-Magyarországon jellemzően a kulturális, míg az Alföldön a természeti értékek állnak a civil programok középpontjában. A kulturális örökségvédelem gócpontja Magyarország legfejlettebb, Észak-nyugati régiója: Vas, Győr-Moson-Sopron és Veszprém megyék. Ugyanezek a területek értelemszerűen alacsonyabb a szociális jellegű programok aránya. A szociális jellegű programok - mint már utaltunk rá - a leginkább aktív vidéki területeken koncentrálódnak: Észak-Kelet Magyarországon és Baranyában.**

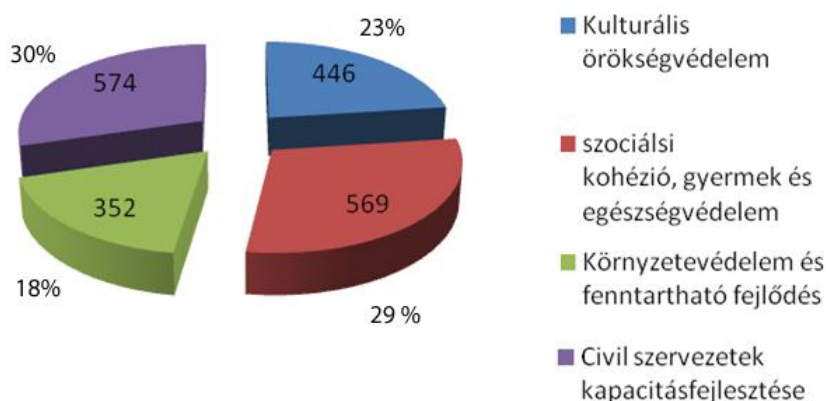
11-12. számú ábra: A pályázatot benyújtó szervezetek alapítási éve abszolút értékek és százalékos megoszlás mentén

A diagram-pár világosan mutatja, hogy az Alaphoz elsősorban fiatal, a rendszerváltás után létrejövő szervezetek adtak be pályázatot. Az 1989 előtti szervezetek mindössze 3,5 százalékot képviselnek. Köztük érdekességképpen meg lehet említeni, hogy volt olyan pályázó, aki a 12. századi szerzetesrend alapításig vezette vissza családfáját. Az alapítások első hulláma a rendszerváltáshoz kötődik. 1991 a szervezetalapítás csúcspontja volt, de ezt az évet leszámítva az értékek a '90-es években kiegyenlített képet mutatnak. Megugrás tapasztalható ellenben 2000 után, amikor is a szervezetalapítások rendre 100 fölötti számot mutatnak. Ha visszaemlékezünk az országos tendenciákra, ott azt láthattuk, hogy a '90-es évek volt az alapítási korszak, míg az ezredforduló a már működő szervezetek megerősödésének volt az időszaka. **Az alaphoz benyújtott pályázatok alapján tehát azt a**

megállapítást tehetjük, hogy elsősorban a fiatal, nemrég alapított civil szervezetek nyújtottak be pályázatot támogatásra.

13. számú ábra: A pályázatok megoszlása témakörök szerint (abszolút értékek és százalékok)

A pályázatok négy nagy tématerület között oszlottak tehát meg. **A pályázó szervezetek a legkisebb hangsúlyt a környezetvédelemre helyezték. Mindössze a pályázatok 18 százaléka, azaz kevesebb, mint 1/5-e érkezett be ilyen területre.**

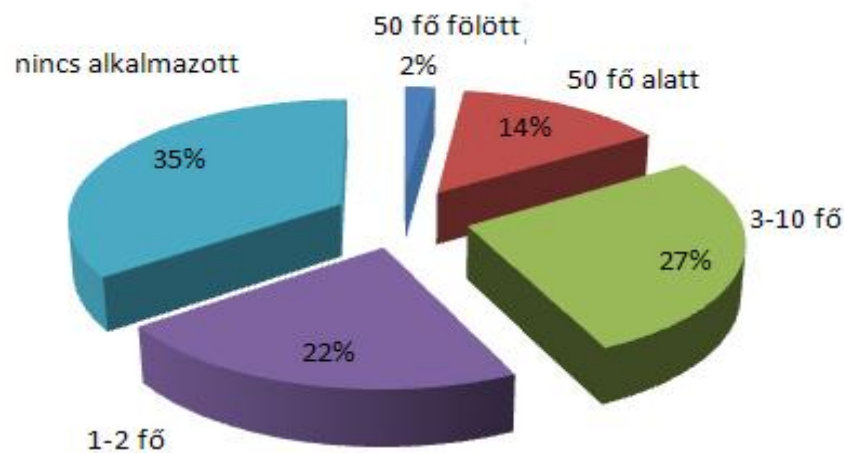
Szintén viszonylag alacsony volt a kulturális értékek megóvására benyújtott projektek száma, amely azonban mintegy százas nagyságrenddel meghaladja az előző témakört.

A legnépszerűbb témák a szociális kohézió és a saját kapacitásfejlesztés voltak. A két témakör összesen 60 százalékát fedi le a projekteknek. Annak ellenére, hogy vannak a témakörök között hangsúlybeli eltérések, azt mondhatjuk, hogy a pályázók viszonylag egyenletesen oszlanak meg a négy terület között.

A pályázó szervezeteknél az önkéntesség kiemelkedő értéket jelent. Miközben az alkalmazottak összesített száma csupán 11 674, addig az önkéntes segítők 247 885 fős táborot alkotnak (2007). Mindez korántsem meglepő, hiszen az első fejezetben is utaltunk rá, hogy a civilek egyik sajátossága, hogy a tényleges alkalmazottakon túl viszonylag nagyszámú önkéntes munkáját képesek mobilizálni. **Az alkalmazottakhoz képest az önkéntesek aránya 21-szeres. A 11 ezer fős alkalmazotti létszám 1941 szervezet között oszlik meg, tehát az**

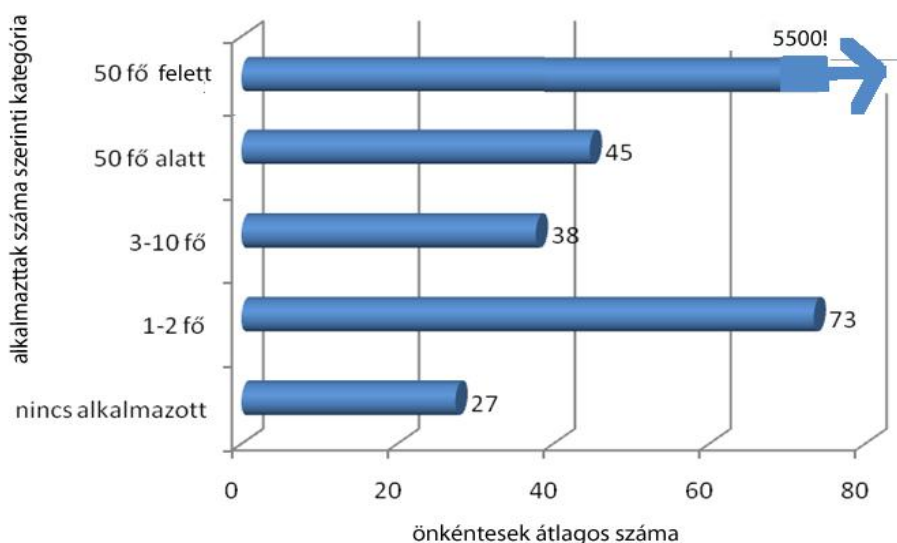
átlagos alkalmazotti szám 6 fő, ami azonban feltehetően részmunkaidős alkalmazást jelent. A nagyobb szervezetek értelemszerűen nagyobb alkalmazotti létszámmal dolgoznak. Mindez konkrétan azt jelenti, hogy a mérlegfőösszeg alapján a szervezetek 25 százaléka a munkáltatója az alkalmazottak 72 százalékának (mintegy 8400 főnek).

14. számú ábra: A pályázók megoszlása az alkalmazottaik száma alapján

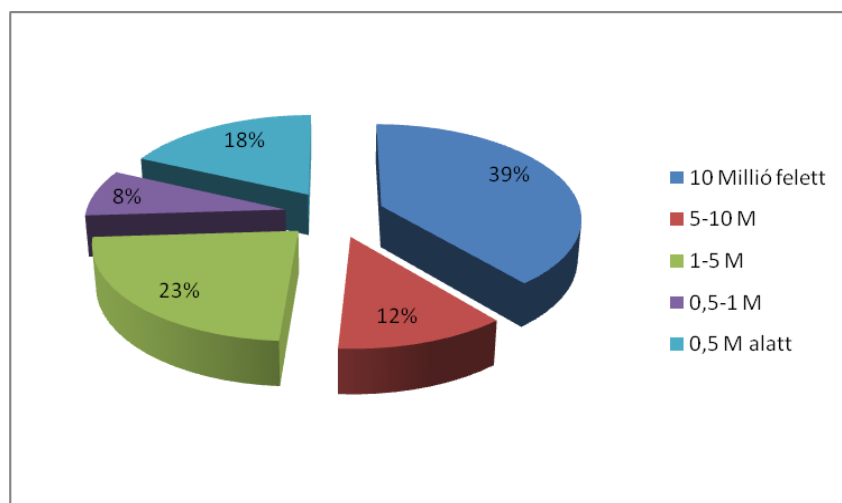
A pályázó civil szervezetek nagyságrendje igencsak nagy szórást mutat. A legnagyobb arányban az alkalmazott nélkül dolgozó szervezetek képviseltették magukat, de ha a kicsiket összevonjuk (azaz az 1-10 főt foglalkoztató NGO-kat összeadjuk), úgy már ez a legszélesebb réteg. Nem elhanyagolható szegmenst tesznek ki a kisvállalkozások legalsó alkalmazotti létszám kategóriáját elérő tíz főnél népesebb szervezetek sem.

15. számú ábra: A pályázó szervezetek nagyságrendje a mozgósított önkéntesek átlagos száma alapján

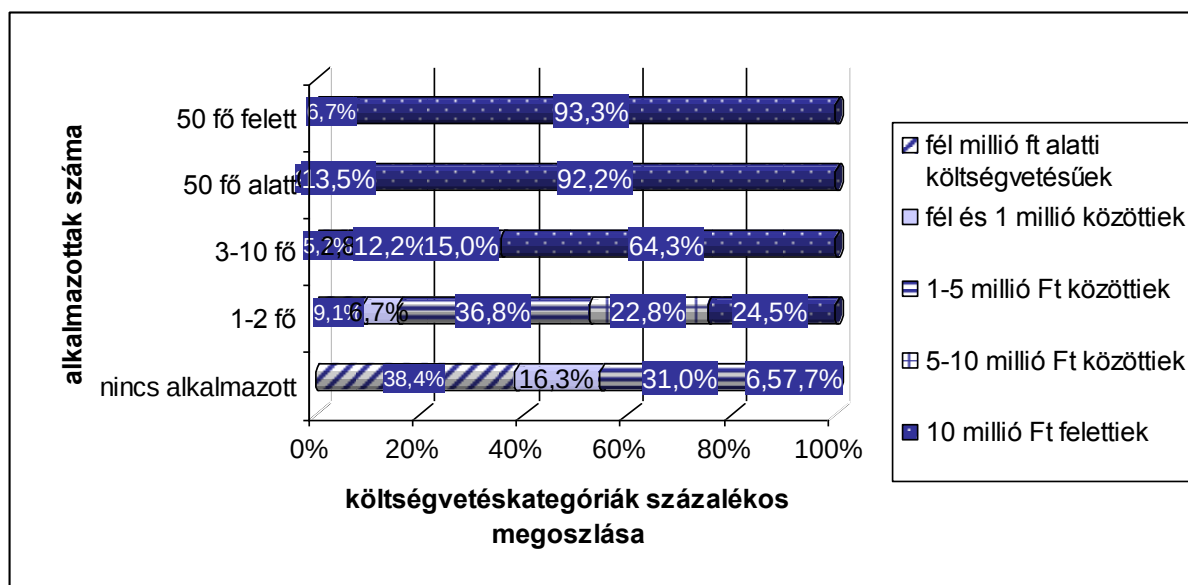
A pályázók között különösen az 50 főnél nagyobb alkalmazotti létszámmal dolgozó csoport érdemel figyelmet, amelyek már valódi tömegmozgalmakat takarnak. Az önkéntesek mozgósításában is messze nagyobb kapacitással rendelkeznek, mint a civil szektor általában. (Az ábra egy nyíllal és egy felkiáltójellel mutatja, hogy az 5500 fős átlagos önkéntes létszám messze kiemelkedik a többi kategória közül). **A pályázatok 98 százalékát jegyző közepes- és mikroszervezetek nagyságrendekkel kisebb önkéntesi hálózattal, átlagosan 27-73 fővel számolnak.**

16. számú ábra: A pályázó szervezetek nagyságrendje a 2007-es mérleg alapján

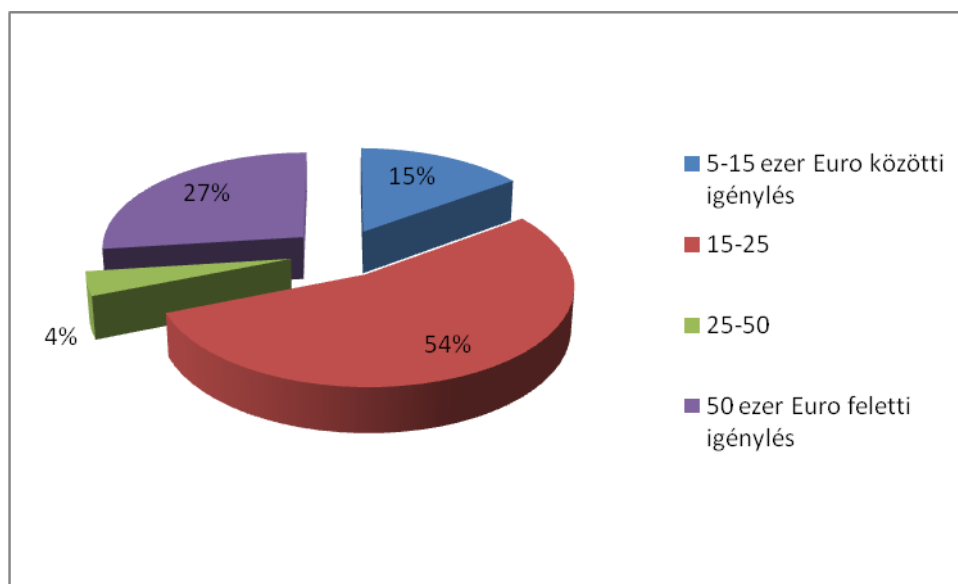
Az alacsony alkalmazotti szám nem jelenti azt, hogy a civil szektor által megmozgatott források elhanyagolható mértékűek lennének. **Az összes pályázó mérlegének összessége 2007-ben meghaladta az 5 milliárd forintot.** Ezek után szinte természetesnek tekinthető, hogy **a pályázó szervezetek legnagyobb része közepes, illetve nagy költségvetésű, 10 millió forint feletti összeggel gazdálkodó tömörülés.** Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a civil pályázókra ne lenne jellemző a kicsiny pénzügyi kapacitás. Sőt, ha más oldalról közelítünk az adatok felé, azt is mondhatjuk, hogy a pályázó civil szervezetek többsége 10 millió forintnál kevesebből gazdálkodik. Ezen a csoporton belül pedig igencsak számottevő a félmillió forintnál kevesebb éves mérleget felmutató, aprónak tekinthető szervezetek aránya.

17. számú ábra: A költségvetési kategóriák és az alkalmazottak száma közötti összefüggés

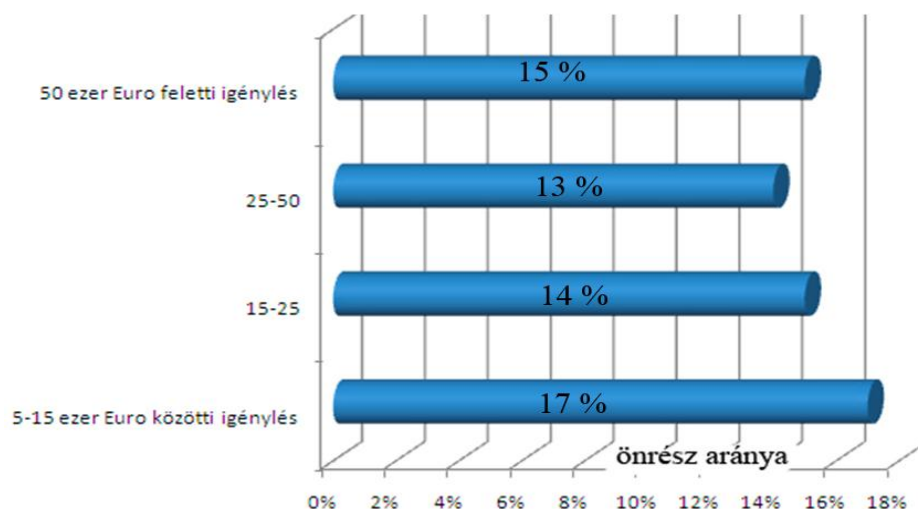
A grafikon szemléletesen mutatja, hogy **a költségvetés nagysága és az alkalmazottak száma között lineáris jellegű együttjárás figyelhető meg. Azaz a költségvetés növekedése egyben az alkalmazottak számának növekedését is jelenti.** Ami meglepő, hogy még a félmillió forint alatti apró szervezeteknél is találunk alkalmazottakat - amiből a bérszínvonal alacsony voltára is következtethetünk. **Az egy-két főt foglalkoztató kisebb szervezeteknél a mérleg legnagyobb tételét a foglalkoztatott, illetve foglalkoztatottak keresete foglalja le,** hiszen az alacsony bérezés mellett is 1,5-2,5 millió forint között mozog egyetlen alkalmazott éves bérköltsége. **A szervezetek kiterjedtebbé válásával ez megváltozik, egyre nagyobb tételt jelentenek a nem bér jellegű működési költségek és projekt pénzügyi transzferek.**

18. számú ábra: A benyújtott projektek százalékos megoszlása a költségvetés alapján

A legjellemzőbb projektméret a 15-25 ezer eurós kategória. A 25 000 ezer euró fölötti kérelmeken belül jellemzőek az 50 000 euró fölötti projektek (mindez a pályázati kiírásban szereplő nagy- és kisösszegű kategóriák következménye). A projektek átlagosan 75 százalékra nyújtottak be támogatási kérelmet, ami azt jelenti, hogy jellemző az egy forrásból történő finanszírozás, tehát a projektek életképessége az Alap támogatásának függvénye. **Mindössze a pályázók 25 százaléka vállalta, hogy a teljes költségvetés 20 százalékánál több önrészt képes a projektbe bevonni., a többség nem lépte át az önrész vállalás kötelező arányát.**

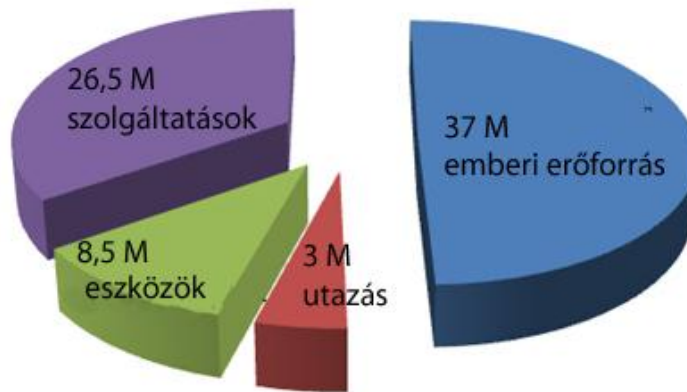
19. számú ábra: A kért támogatás aránya költségkategóriánként

A legnagyobb önrészt az óriás projektek tudták felmutatni, esetükben átlagosan a költségek 40 százalékára az Alap forrásait szerették volna igénybe venni. A pályázatok abszolút többségét, mintegy 97 százalékát kitevő nagy, közepes és kis projektek között nincsen lényeges eltérés az önrész kérdésében. Az önrész arányát megnéztük más kategoriális bontásban is, mint pl. településtípus, alkalmazottak száma, önkéntesek száma stb., de sehol sem találtunk összefüggést. **Az önrész mértékéről tehát azt mondhatjuk, hogy egy viszonylag állandó tényező, jellemzően 15 százalék alatt marad, és független a benyújtott projekt típusától, illetve a benyújtó szervezetet jellegétől (tehát nem tért el a pályázatban megfogalmazott minimumtól). Maga az önrész jellemzően nem készpénzt jelent.**

Ha az önrész megoszlását nézzük, úgy azt láthatjuk, hogy **a készpénzes önrész átlagos nagysága mindössze 36 százalék**, de szép számmal vannak olyan pályázatok is, amelyek semmilyen készpénzes forrást nem tudtak felmutatni (a számuk 433). A legjellemzőbb, hogy a készpénzes források aránya 20 százalék (196 pályázat), illetve az e körüli százalékok (10 százalék volt a minimális önrész). A harmadik legnépesebb kategória az önrészt teljes mértékben készpénzben elszámoló projekt (12%, 242 darab pályázat).

20. számú ábra: Az igényelt támogatások célja (euró)

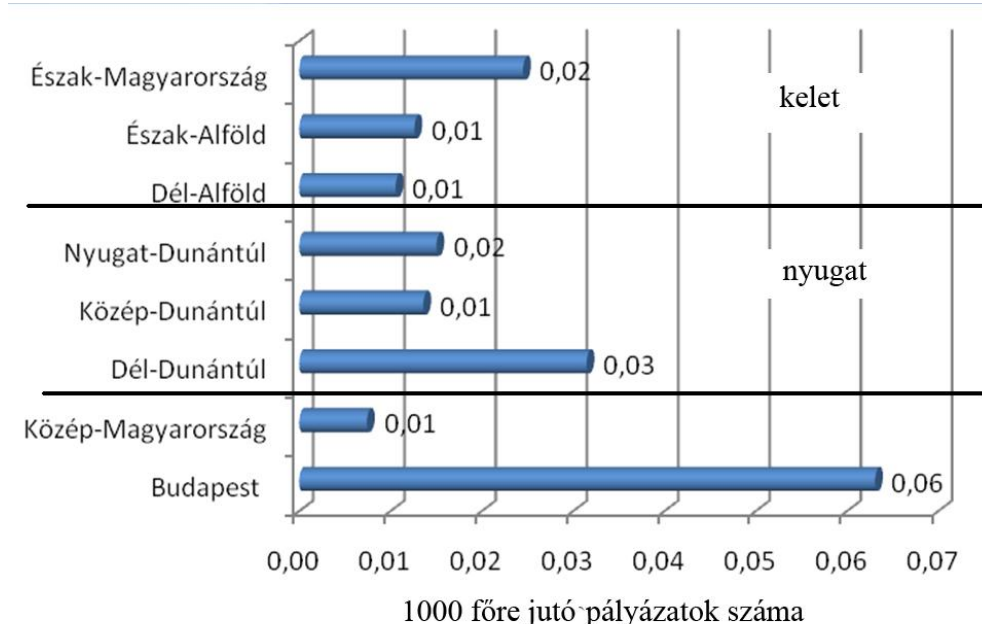
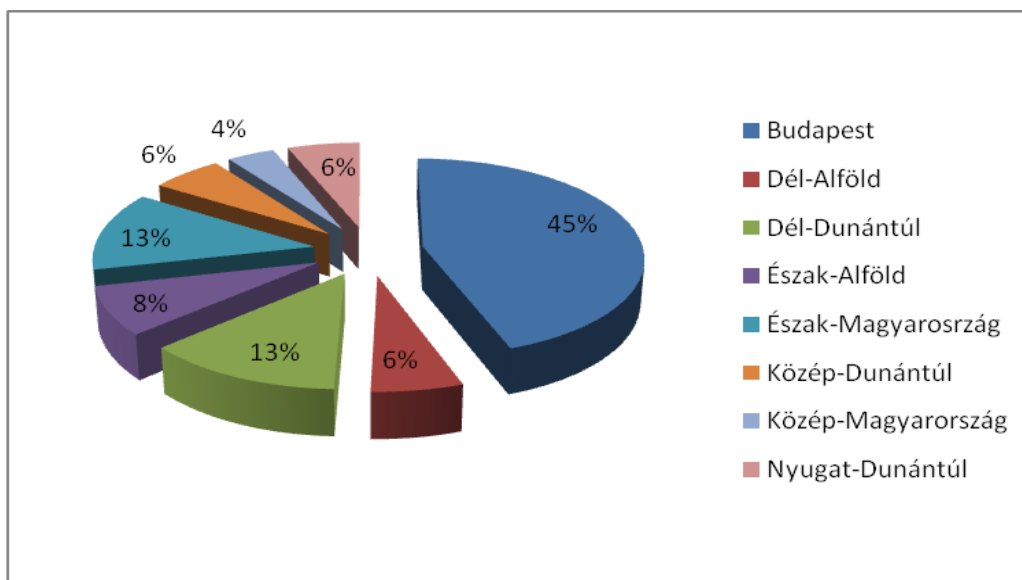

A civil szervezetek leginkább az emberi erőforrások kapcsán igényeltek támogatásokat, ennél kisebb mértékben szerepeltették a szolgáltatásokat, a dologi kiadásokat pedig erősen visszafogták. Természetesen a költségvetéseken belül az igénylések aránya nagymértékben függött a pályázati kiírástól. Építési beruházásra például nem lehetett pályázni, itt az „önrész” feltűnően magas volt.

Az összes pályázó jellegzetességeinek áttekintését követően most részletesen vizsgáljuk a támogatott projektet legfőbb sajátosságait.

III. fejezet: A támogatott pályázatok jellemzői

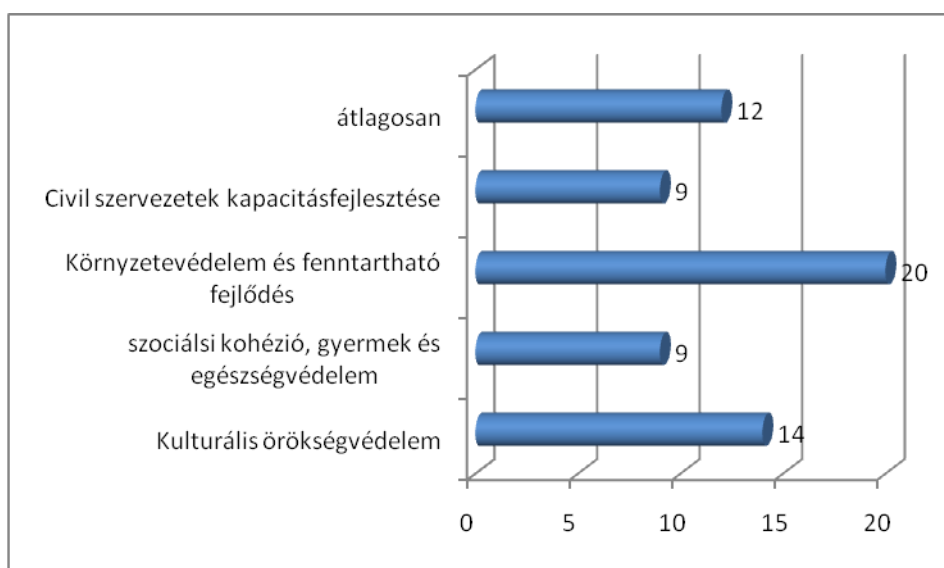
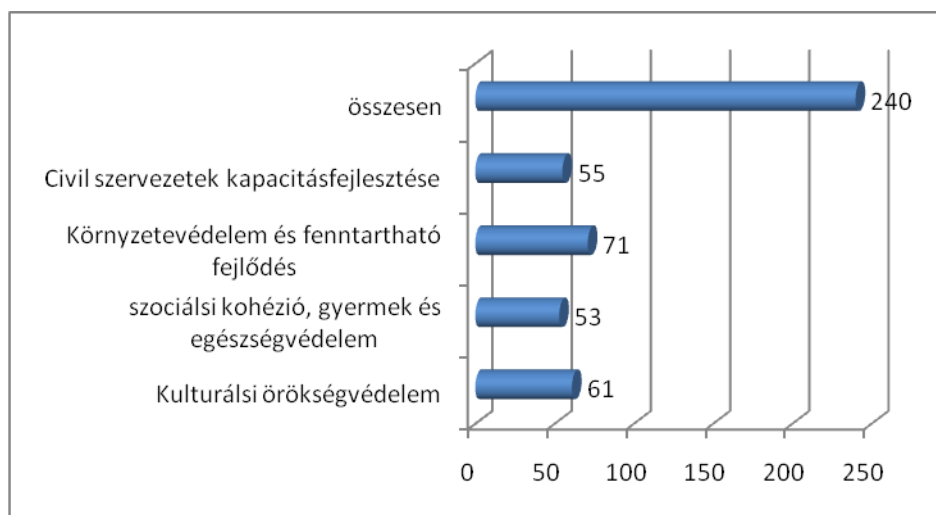
21. számú ábra: A támogatást nyert pályázatok megoszlása a régiók és Budapest között, valamint az egy főre jutó pályázatok száma régióként és Budapesten (Közép-Magyarország Budapest nélkül szerepel)

Budapest kiemelkedik a mezőnyből. A **240 győztes pályázatnak valamivel kevesebb, mint fele Budapestről érkezett**, és ha az agglomerációt is hozzávesszük (Pest megye), akkor 50 százalék fölötti a győztes pályázatok aránya.

A támogatási esélyek területi megoszlásában az észak-keleti országrész tűnik ki felülreprezentáltságával, illetve a Dél-dunántúli régió.

22-23. számú ábra: A pályázatok sikere összesen és témakörönkénti bontásban (abszolút értékek és százalékos mutatók)

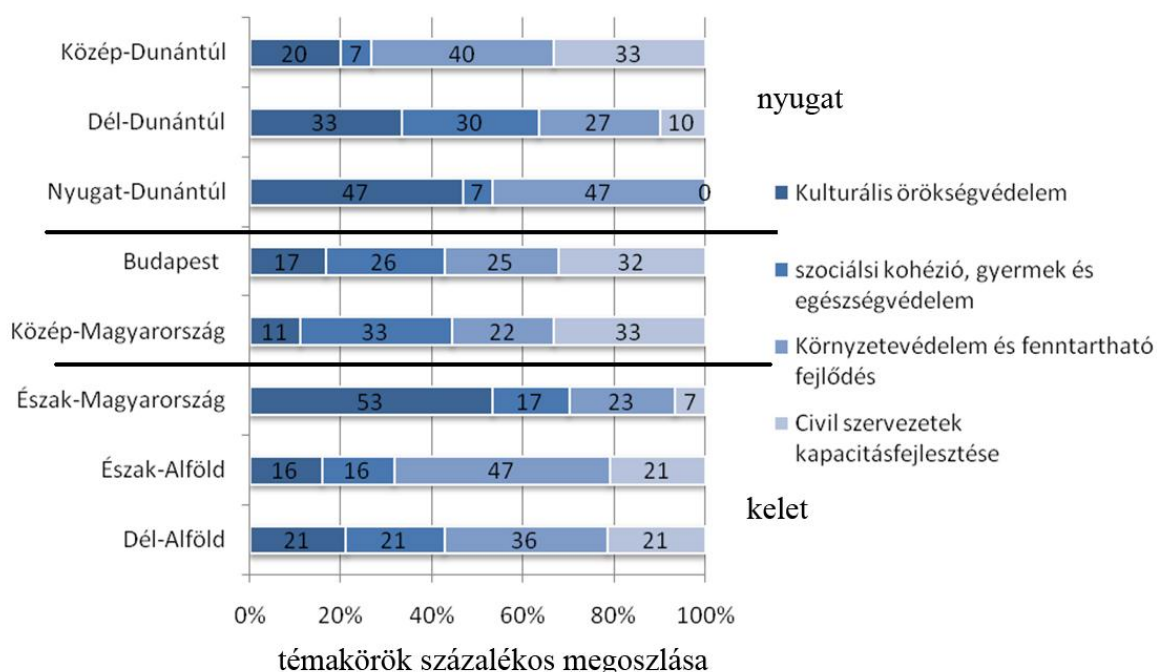

Az 1941 darab benyújtott pályázat 12,4 százaléka nyert támogatást. Tématerületeként a támogatott pályázatok aránya között jelentős különbségek vannak. Legnagyobb számban környezetvédelmi projektek nyertek, majd a kulturális örökség témakörében benyújtott pályázatok voltak sikeresek. Ezek az abszolút számok éppen ellenkező

megoszlásúak, mint amit a benyújtott témakörök kapcsán láthattunk. Így nem meglepő, ha a százalékos mutatók még inkább sarkítják az eredményeket.

A benyújtott és a támogatott projektek közötti eltérések egyben rámutatnak arra az eltérésre, amely a megítélt támogatások szerkezete és a civil szervezetek Alappal szembeni várakozásai között mutatkozik.

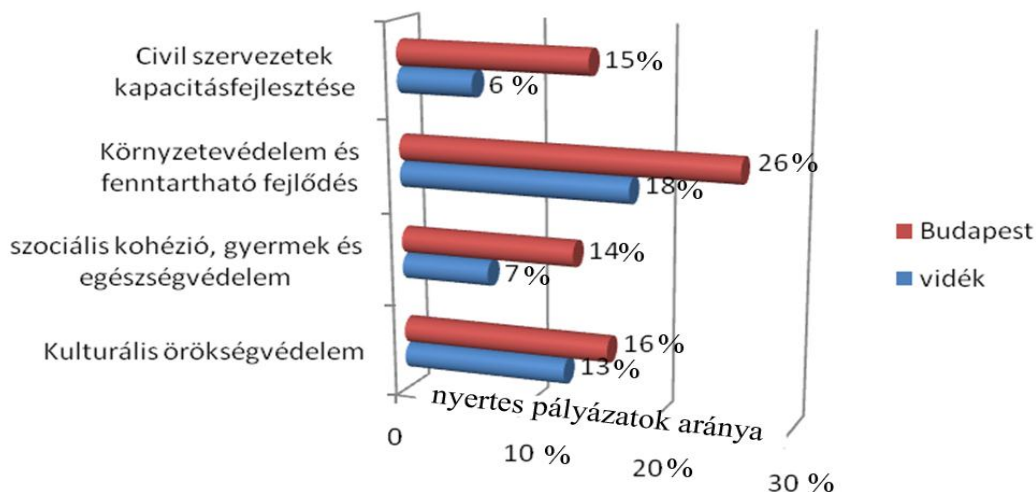
24. számú ábra. A pályázatok nyelési esélyei témakörönként és régióként

A területi megoszlásokat mutató utolsó ábránk azt mutatja, hogy az ország régióiban és Budapesten, milyen témákkal nyertek a pályázók. A kulturális örökségvédelem témakörében Nyugat-Dunántúl és Észak-Magyarország emelkedik ki, két műemlékekben és történeti értékekben igen gazdag régió. Érdekes módon a szociális kohézió területén nem az ország legszegényebb részei felülreprezentáltak, hanem a Dél-Dunántúl. Ugyanakkor ne feledjük, hogy ez a terület, fejlett városai ellenére, számtalan depressziós, aprófalvas területnek is az otthona, ami a szociális programok iránti igényt erősíti. A környezetvédelem terén a legsikeresebbek az északi területek voltak, így az Észak-Alföld és a Nyugat-Dunántúl. Környezetvédelmi projekteket rendszerint ott várhatunk, ahol a lakosság relatíve jobb anyagi körülmények között él. Területileg leginkább a civil kapacitás fejlesztés mutat erős

mintázatot. Itt Budapesté a vezető szerep, amihez az ország legfejlettebb, középső és észak-dunántúli részei is csatlakoznak.

25. számú ábra. Nyerési esélyek témakörönként vidék és főváros bontásban

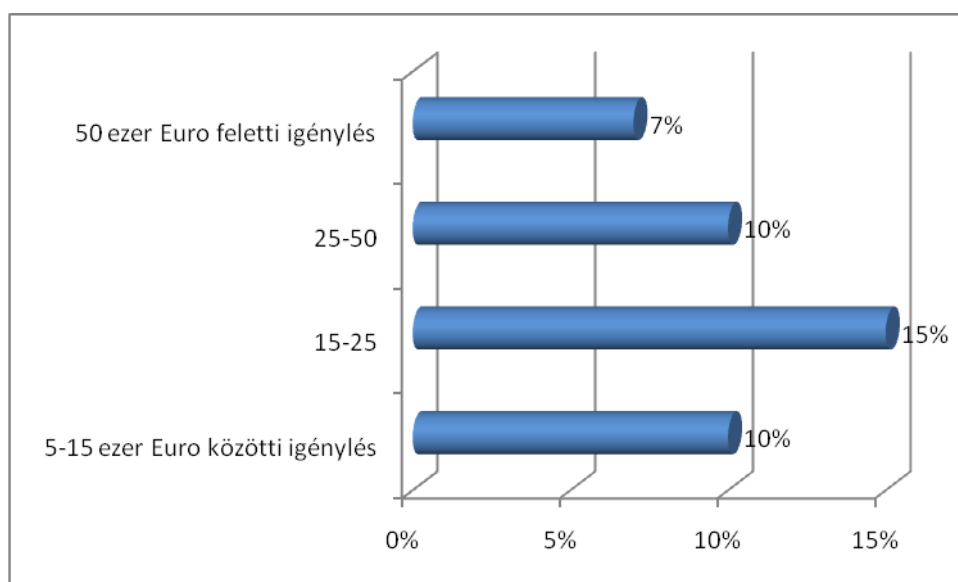
Visszatérve a területi összefüggésekre (lásd: 21. ábra) , látható, hogy **függetlenül a földrajzi helytől a legnagyobb eséllyel környezetvédelmi projektek számíthattak támogatásra**. Vas megye kiugró adata ugyanakkor némileg torzít, hiszen egyetlen ilyen tematikájú anyagának sikere révén válhatott 100 százalékosá. A régiók profiljának megfelelően így a természet-orientáltabb alföldi megyékben némileg csökken a környezetvédelmi projektek nyerési aránya, miközben a kulturális örökséget jobban hangsúlyozó nyugati országrészben relatíve megnő.

A területi adatokat szemlélve a legnagyobb „vesztéseknek” a szociális jellegű projektek tekinthetők. Miközben a benyújtott projektek között (főként a keleti megyékben) meglehetősen nagyszámú szociális indíttatású program szerepelt, a bírálókat csak kevés szervezetnek sikerült meggyőznie. Nyugat-Magyarországon lényegében lehetetlen volt ilyen témával nyerni, de még az elmaradott régiók esélyei sem közelítették meg sem a kulturális örökségvédelmet, sem a természetvédelmet. Kivételt megint csak Budapest jelentett, ahol országosan is a legkiegyenlítettebb volt a négy témakör aránya. Mivel Budapest a legnagyobb pályázó, nagyrészt kiegyenlíti a témakörök közötti szórást (azaz a nagyszámú nyertes

budapesti pályázat miatt körülbelül egyenlő arányban szerepel a négy témakör támogatottsága.) Ki kell emelni, hogy a tématerületek között döntően egyenlő arányban oszlott meg a kiosztható forrás, ugyanakkor a támogatható projektek száma nem volt előre meghatározva. A szociális témakörön belül a nyertes pályázók alacsonyabb aránya azt is jelenti, hogy a nyertesek nagyobb összegű támogatásban részesültek, mint például a jelentősen több projektet támogató környezetvédelmi témakör nyertesei.

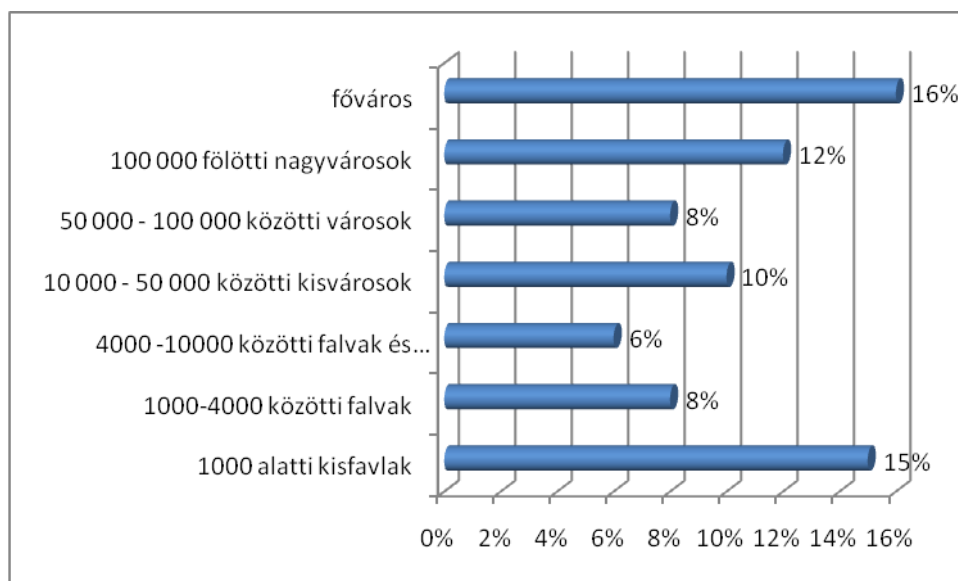
A következő kérdés az, vajon milyen költségvetésű pályázattal volt érdemes pályázni.

26. számú ábra. A nyertes pályázatok aránya az igényelt összeg alapján

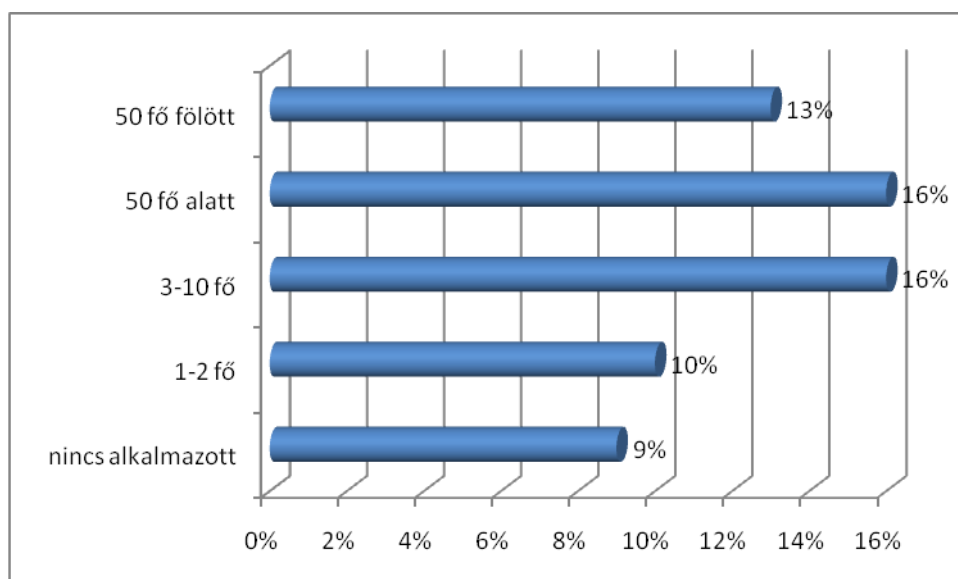
A ábra igazolja az arany középút tételét. **A közepes költségvetésű pályázatok nyerési esélyei mind a kicsikkel, mind a nagyokkal szemben egyértelműen jobbak.** Különösen a nagy összegű igénylések esetében alacsony a nyertes projektek aránya.

27. számú ábra: A nyerési esélyek a pályázó szervezet székhelye alapján

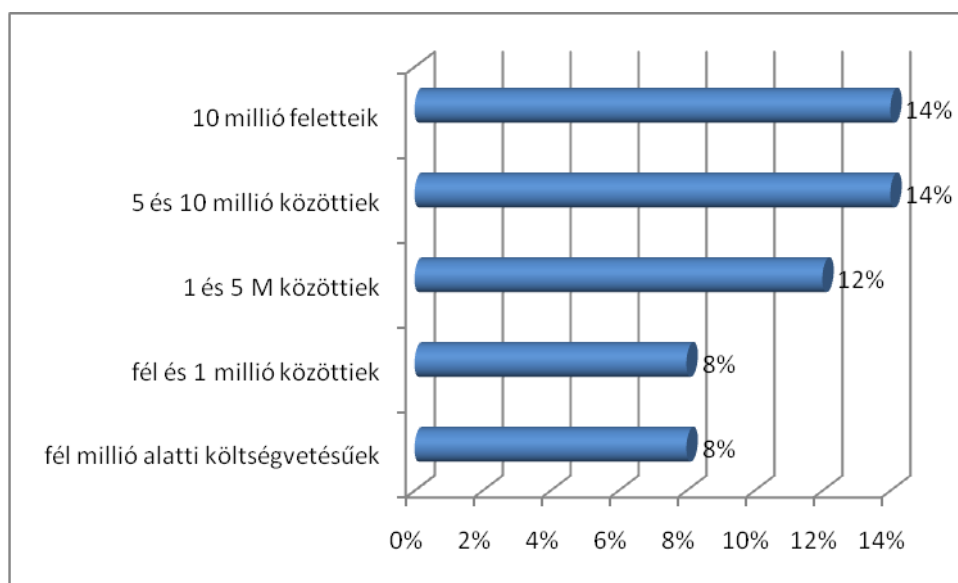
A településcsoport két szélén elhelyezkedő kistavak és a főváros pályázati sikere volt a legnagyobb, azaz a nyertes pályázatok aránya a fővárosból beérkezett pályázatok között **16%**. A falvak jó szereplése (15%-os nyertes arány) annál is inkább kiemelendő, mert - mint már korábban volt róla szó - viszonylag kevés civil szervezet nagy aktivitása jellemzi a kisközségeket.

28. számú ábra. A nyerési esélyek a pályázó szervezet alkalmazotti számának tükrében

A kis szervezetek alkalmazottai nagyban növelik a nyerési esélyeket. Sajátos azonban, hogy a nagyobb szervezeteknél már nem térül meg a nagyobb humán-erőforrás. Ez már a közepes méretű, tíz főnél nagyobb apparátussal rendelkezőkre is igaz, de különösen az 50 fő feletti nagyokra.

29. számú ábra. A nyerési esélyek a pályázó szervezet mérlegének tükrében

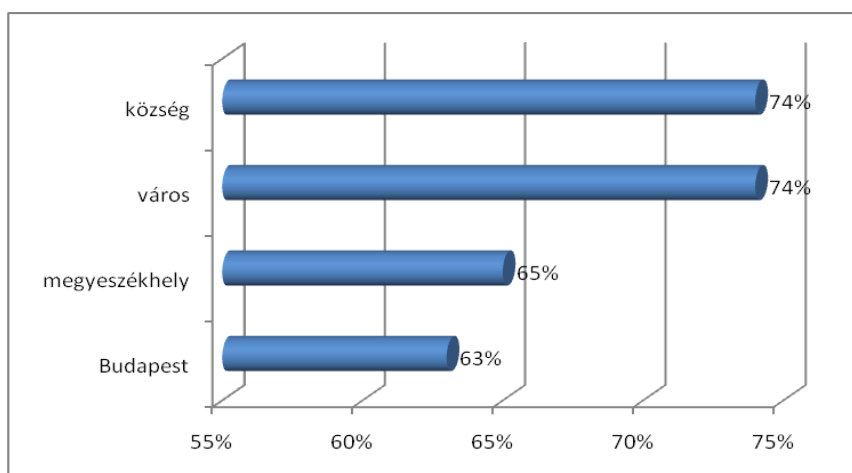
A következő megállapítás, amit tehetünk, hogy a már működőképes, költségvetéssel rendelkező pályázók nagyobb bizalmat kaptak, mint a törpe és kis szervezetek. A trend ugyanakkor itt is hasonló az előző ábrához, azaz egy idő után a nagyság növekedése már nem segíti a pályázót. A legnagyobb, 10 millió forint feletti költségvetésű szervezetek nyerési esélyei és a közepes szervezetek nyerési esélyei közötti különbség elhanyagolható.

Az imént elmondottakkal összecseng, hogy **a megfelelő készpénzes önrész biztosítása, azaz a felmutatott anyagi biztonság egy indikátora növeli a pályázat pozitív elbírálásának az esélyét. Az elutasított pályázatok ugyanis átlagosan csak 35 százalék önrészt, míg a támogatottak átlagosan 44 százalék önrészt tudtak felmutatni.**

IV. fejezet: A kis és nagy összegű pályázatok jellemzői

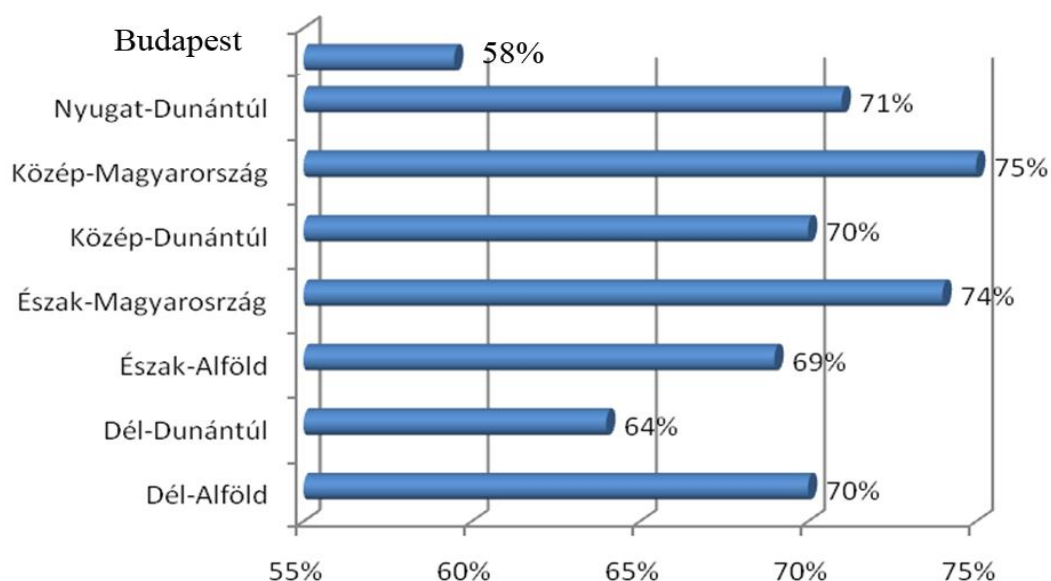
A benyújtott pályázatok legnagyobb része a kisösszegű kiírásra érkezett, ezt az is magyarázza, hogy nagy összegű pályázatot csak az első pályázati körben lehetett benyújtani. Mégis érdemes áttekinteni röviden a kis és nagy összegű pályázatokra pályázó szervezetek közötti különbségeket. Csupán minden harmadik projekt vállalta a nagy összeggel járó feladatokat. **Ugyanakkor az elnyert pályázati összegeket tekintve már kiegyenlítettebb a kép.** A kisösszegű pályázatokkal elnyert összesen 3,7 millió Euróval szemben a nagy összegű pályázatok lemaradása csupán fél millió: mintegy 3,2 millió Euró. **A harmadik fontos megállapítás, miszerint a kisösszegű pályázatoknál nagyobb volt a nyerési hányad.** Miközben a kis összegűeknél benyújtott pályázatok 13 százalékát bírálták el pozitívan, addig a nagyoknál ez a mutató mindössze 8 százalék, ami részben magyarázható azzal is, hogy nagy összegű pályázat benyújtására csak egy évadban volt lehetőség.

30. számú ábra. A benyújtott kis összegű pályázatok aránya településtípusonként

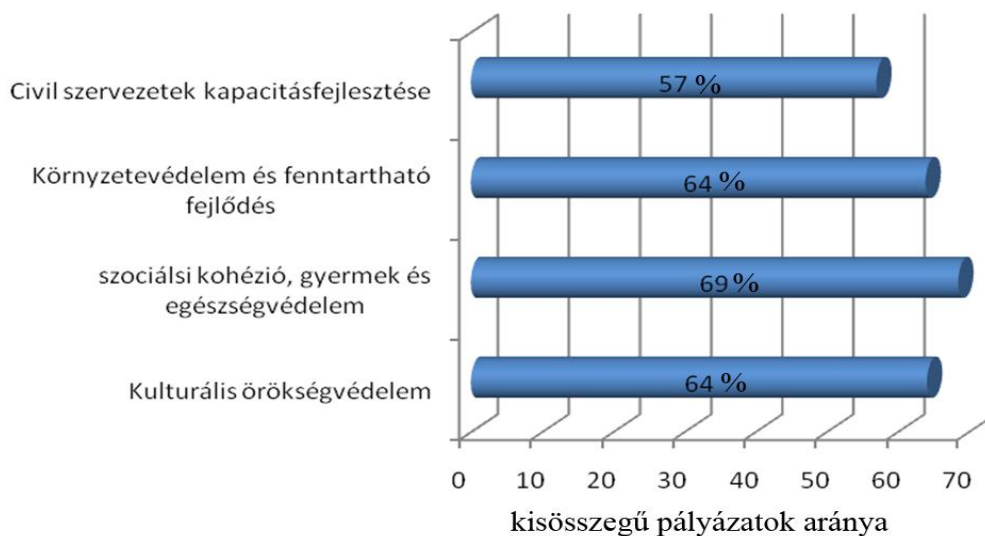
A kis összegű pályázatokat elsősorban a kisebb települések részesítették előnyben. A falusi, illetve kisvárosi székhelyű szervezetektől mindössze a pályázatok egynegyede érkezett a nagy összegű pályázatokra.

31. számú ábra. A benyújtott kis összegű pályázatok aránya régióként, illetve Budapesten

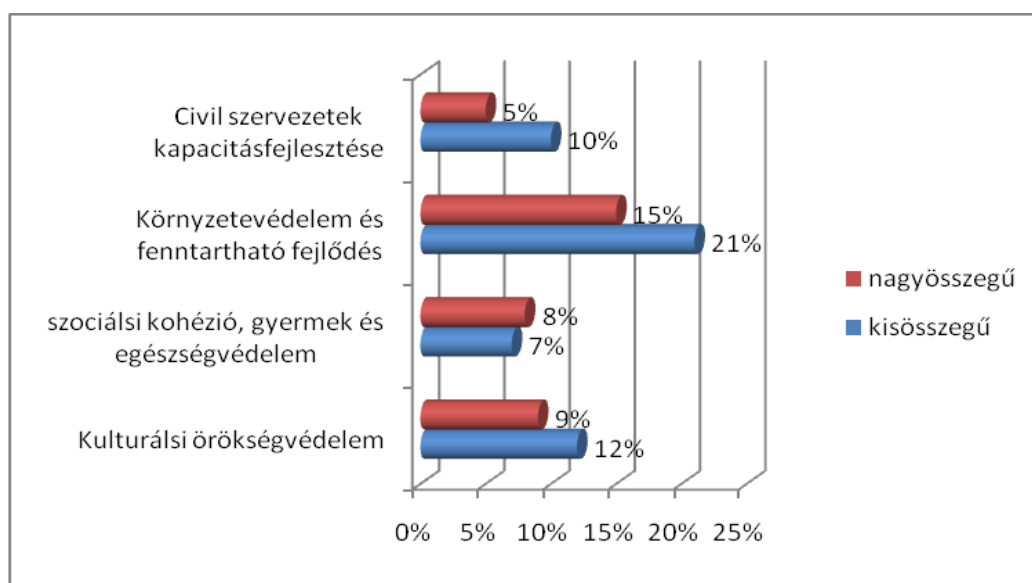
A régiókénti megoszlás közel kiegyenlített képet mutat. A kisebb regionális eltérések a benyújtott projektek jellegéből fakadnak. Így pl. a Dél-Dunántúlon, ahol a legkisebb a kis összegű pályázatok aránya, viszonylag nagyszámú szociális jellegű program született. A kisösszegű pályázatok kiugróan alacsony arányban csak Budapesten szerepeltek. Mindez érthető, ha belegondolunk, hogy az országos hatáskörű szervezetek döntően fővárosi székhelyűek.

32. számú ábra: A benyújtott kisösszegű pályázatok aránya témakörönként

A pályázatok nagyságrendi besorolása azt mutatja, hogy a civil szervezetek saját kapacitásfejlesztésén belül találjuk a relatíve legtöbb nagy összegű pályázatot. A további három téma terület megoszlása körülbelül hasonló. Hozzá kell azonban tenni, hogy a kapacitásfejlesztésre elnyerhető összegeket az első kör után a többihez hasonlóan leszűkítették.

33. számú ábra: A sikeres pályázatok aránya témakörönként a nagy és a kisösszegű pályázatok esetében

A nagyösszegű pályázatok a teljes pályázati skálát tekintve éppúgy esélytelenebbnek bizonyultak, mint az egyes témakörökben. A kereszttábla egyedül a szociális kohézió terén mutat változást, ahol a nagy pályázatoknak egy hajszálnyival ugyan, de nagyobb arányban nyertek támogatást.

Főbb eredmények összegzése

1. A Norvég Civil Támogatási Alaphoz benyújtott pályázatok száma megközelíti a kétezeret, ebből 240-en kaptak támogatást.
2. A pályázó szervezetek viszonylag fiatal szerveződések. Miközben országosan a '90-es évek tekinthetők az alapítások klasszikus időszakának, addig az Alaphoz pályázatot benyújtó szervezetek jellemzően 2000 után alakultak.
3. Átfedés mutatkozik a pénzügyi mutatók terén az országos adatok és az Alaphoz benyújtott pályázatok között. 2000 után a civil mozgalom anyagi megerősödése figyelhető meg. Ezzel kapcsolatban pedig elmondható, hogy az Alapnál szinte követelményként jelentkezett a minimum 1 millió forintos éves mérleg, de a költségvetés növekedésével a nyeresési esélyek is növekedtek.
4. Országosan megfigyelhető tendencia a civil szektor városokhoz, főként a fővároshoz való kötődése. A pályázatokon belül azonban Budapest fölénye nem olyan nyomasztó. Leginkább a kis falvak aktivitása érdemel figyelmet, amelyek mind a lakosságszámukhoz, mind a civil szervezetek számához képest igen nagy arányban vettek részt az NCTA pályázati rendszerében.
5. A benyújtott pályázatok regionális megoszlása kiegyenlített, Budapesten kívül csak néhány megye, Baranya, Heves, Szabolcs-Szatmár-Bereg és Hajdú-Bihar megyék emelkednek ki az átlagból. Megfigyelhető, hogy ezekben a megyékben a szociális tematikájú projektek részesedése kiugróan magas, ez feltehetően az adott terület szociális helyzetével is összefüggésben van. A civil szervezetek terén fejlettebb Dunántúl elsősorban kisebb nyeresési eséllyel induló kapacitásfejlesztési projektekkel képviseltette magát.
6. Általában is nagy volt az eltérés a benyújtott pályázatok tematikai megoszlása és a nyeresési esélyek között. A környezetvédelem az Alap részéről, a civil kapacitás fejlesztése a pályázók részéről volt kívánatos.
7. ***A tipikus pályázó 5-20 millió forintos éves mérleggel, 1-5 fős alkalmazotti stábbal rendelkezik .***

8. A nyeresi esélyek nagyobbak voltak, ha a pályázat Budapestről, Észak-kelet Magyarországról, vagy általában kis településről érkezett. ***A sikeres szervezet 3-8 állandó alkalmazottal dolgozik, éves mérlege eléri a 10 millió forintot. A projekt költségvetése átlagosan a megpályázható összeg felső határához közeli (20-30 ezer euró).***
9. A pályázatokon belül a kis összegre benyújtott projektek voltak abszolút (2/3-os) többségben, ahol a nyeresi esély is nagyobb volt. Ugyanakkor az elnyert támogatási összeg terén már csekélyebb volt a differencia.